

Martin Klančar.

Zgodba. — Spisal Ivo Česnik.

Resnica je: v nizkih bajtah se skrivajo pogosto velike misli, v podstrešnih luknjah često prebivajo mogočni talenti, vsakdanji vagabundi in upokojeni filistejci. Velike ideje niso bile rojene v palačah; iz preprostih koč so vstali kralji človeštva in pošiljali svoje orlovske misli širom sveta, ki so globoko učinkovale in vzbujala narode k delu, vztrajnosti, resnemu premišljevanju, lepoti in upornim dejanjem.

Vodmat je poln takih bajt, velikih in malih, z vratmi na ulice, na dvorišča in vrtove. V vsaki gotovo stanuje kak original. Poznal sem jih mnoge. Nekateri so imeli prazne glave, a hodili so ponosno kot ruski generali, ko so jih zmagali Japonci. Drugi so bili še zanimivejši. Ob določeni uri so vstali, ob določeni uri jedli in zopet legali v posteljo. Niti za minuto niso zgrešili. Bili so mirni kot pivo v vrčku, ko se poležejo pene. Nikoli niso začeli pogovora, če jih ni sosed ogovoril, nikoli niso izrekli nove misli. Tretji so bili kavalirji; med tednom so šivali suknje in hlače, telovnike in pelerine, šolne in čevlje, pribijali podplate in pete ter zabijali klinčke in žeblje; v nedeljo so nosili salonske suknje, elegantne klobuke in čevlje po najnovejši modi. Dva taka človeka sta mi še dobro v spominu. Nad petindvajset let sta bila stara, čudovito sta znala žvižgati in posnemati ščinkovca, pela sta komične pesmi in pripovedovala najbolj kosmate anekdote s pravo ravnodušnostjo. Imela sta malo razuma in še manj znanja, a bila sta nesramna, in ljudje so ju spoštovali kot velika humorista, gospodične so ju ljubile, mlade in stare brez izjeme.

A kam sem zašel? Hotel sem govoriti o Martinu Klančarju, pa so mi nehote stopili pred oči znani obrazi.

Martin Klančar je bil originalen mož, ne, fant sem hotel reči. Kadar sem ga srečal na cesti, sem se mu smejal. Bil je dolg in suh in pri hoji so se mu noge zapletale, da je komaj prestopil dva koraka enako. Okrog usten so rastle kostanjevi brki in dolga, redka brada je bila prepletena s sivimi nitmi. Martin Klančar je bil star šele štirideset let, in vendar je imel že plešasto glavo, kot bi imel na hrbtu šest križev. To ni čuda. Doživel je mnogo nesreč in neprilik, zato je bilo tako. Prav na uho vam hočem povedati, da je padel v Ljubljano, ko je dopolnil tri leta. Komaj ga je izvlekla na suho njegova po-

kojna mati. Seveda ga je oče zvečer namahal, ko se je vrnil iz tvornice. Ko je bil star pet let, je učil voziti gospodarjevo mačko, ki ga je opraskala po levem očesu, da mu je izteklo. Zato so mu vstavili stekleno in s petnajstim letom je jel nositi očala. Nekoč ga je po šoli nabil fant, ker mu je dajal primke. Potisnil ga je v sneg ter mu sedel na hrbet, da je težko dihal. Po sreči je prišla mimo mati in ga rešila neprijetne zadrege. Oče ga je poslal v gimnazijo. Tri leta je študiral prvi razred in ga srečno dokončal s štirimi dvojkami. Iz jeze je stopil v tiskarno in tako se je zgodilo, da je postal črkostavec. V tistih dneh mu je umrla mati in kmalu potem oče. Tedaj se je preselil iz Bohoričeve v Ravnikarjevo ulico, kjer stanuje še danes.

Zahotelo se mu je po dobri ženici, a bil je neokreten in ponesrečilo se mu je povsod. Začel je sovražiti ženske. Vse mu je bilo zoprno, posebno slabi muziki in vrata, ki so odurno škripale, brezzobe ženice, ki so opravljale po vsem Vodmatu njega in njegovega psa, in nagajivi otroci, ki so se vsuli okrog njega kot ploha na polje, če so ga zagledali na cesti. Edina tolažba mu je bila kitara, ki je visela na steni v njegovi podstrešni sobi, in pes Amor. Bila je to drobna, rjavkasta živalca, z majhnimi, zelo živimi očmi. Pred petimi leti je priletela zimskega dne v njegovo sobo, cvilila in se dobrikala, dokler se je ni usmilil in sprejel v svoj naročaj. Od tedaj mu je bil Amor najzvestejši in skoro edini prijatelj. Skupaj sta jedla, skupaj spala, skupaj hodila v tiskarno, skupaj na izprehode. Klančar je bil zelo redkobeseden. S svojo gospodinjjo je govoril le najpotrebnejše. A če je nanesel pogovor na pse, je pravil veliko, z ognjem in navdušenjem o zgodovini in dejanjih svojega Amorja.

Tak je bil torej po duši in telesu naš junak, taka je zgodovina njegovega življenja do predlanskega maja. Predlanskem pa se mu je zgodilo nekaj posebnega, in to vam hočem povedati.

* * *

V sosedno hišo se je preselila v maju nova stranka: mož, žena in mlada hčerka. Mož je bil železnikar, hčerka je bila šivilja. Nežika je bila rdečelično in čedno dekle. Prepevala je pri delu in ob večerih je slonela na oknu in poslušala Klančarja,

ki je igral na kitaro. Mir je legal na predmestje, listje na drevju je trepetalo, ženske so zalivale salato po vrčičkih, otroci so se topli po ulicah. Izpod Klančarjevih prstov je zvenela pesem, prijetna in vabljiva in otožna. Nežika je pogledala z mamečim pogledom na igralca in njene lepe oči so ga očarale. Začutil je bolj kot kdaj težo samskega stanu in zaželel si je zloznega življenja poleg drage ženice. Toliko je nahranil denarja, da bi brez skrbi živil ženo in družino, če bi mu jo dal Bog. Čemu je delal, čemu si kvaril vid, prsi? Da umre pozabljen kot berač na cesti. Spomnil se je dni, ko je iskal dekleta, ki bi ga ljubilo in mu posvetilo svojo dušo in skrb. Cele noči je zapravljajal in oddaleč zrl na okno svoje izvoljenke, ki je bila neizprosna. Luni je tožil svojo bol, vsak teden se je bril dvakrat, kupoval si je nove obleke, fine površnike in zlata očala. Zaman so bili vsi vzdihni in vse solze. In zdaj se zopet vrača z nepremagljivo silo stara bolezen.

Martin Klančar, gorje ti! Ne vdajaj se mamljivim očem, ne sanjaj neizpolnjivih sanj. Če ljubiš, stopi k dekletu, poglej mu v obraz in povej, kaj te teži in boli. To je moško in junaško. A ne toži luni in zvezdam svojih ran! Sentimentalnost je za nedozorele petošolce in še tem škoduje kot slana žitnemu polju.

Martin Klančar je gluha, poslušaj le svoje srce.

Maj je vladal v mestu in na Ljubljanskem polju. Smehljali so se zeleni vrtovi, travniki drevesa, smehljale so se njive in senožeti na Posavju. V Vodmatu je vstalo tudi novo življenje s cvetjem in zelenjem, s toplimi popoldnevi in hladnimi nočmi.

Martin Klančar je sedel v svoji čumnati s sklonjeno glavo in težkim srcem. Kitara je mirovala na steni, njegova roka se je tisti dan ni doteknila. Mislil je na Nežiko. Pisati ji hoče; lepo in nežno, kot se boža dete v zibelci. V verzih ji piše. Začudi se njegovu bistroumnosti in poetični nadarjenosti; njeno srce se omehča.

Skoro bi bil na nekaj pozabil, kar nima sicer veliko pomena za našo zgodbo, tem več pa za duševne zmožnosti našega junaka. Ko je bil še vajenec, je prebiral z veliko navdušenostjo in zanimanjem indijanske povesti. Pri čitanju se je tako navdušil za lepo prozo, da je sklenil spisati imenitno povest. Iskal je snovi cela dva meseca, hodil večer za večerom ob Ljubljani, gledal njene zelenkaste valove in duhal prijetni vonj cvetočih lip.

In zgodilo se je, da sta se strela nekega večera na Šentpeterskem nasipu mož in žena. S piskrom in dežnikom sta se dajala, in boj je bil ljutejši kakor boj Brdavska in Martina Krpana, vsaj krika je bilo več. Naposled sta raztrgala dežnik, ubila pisker in mirit je prišel stražnik ter nemirno zakonsko dvojico

zapodil v hišo. Tedaj je šinila v Klančarjevo glavo piramidalna misel — kakor se je izražal sam. In sedel je k mizi, in v štirinajstih večerih je bila dokončana „Historija o ubitem piskru in raztrgani mareli“. Nosil jo je v vsa uredništva, trkal pri Ponciju in Pilatu. Gospodje so mu kimali in se natihem smejali. Nazadnje se je ujezil in vrgel tiste papirje v peč. A pisati še ni nehal. Skladal je pesmice — tudi zaljubljene. Na luno je gledal in pel o njenih rogljičkih, ki čutita njegovo bol, neusmiljeno dekletu pa ne.

Tako je premišljal tudi tisti večer, kako bi zložil primerno pesem, da bi genil Nežiko. In začel je. Počasi so polzele misli na papir, verzi so bili šepavi, a Klančarju so se zdeli blagodneči.

Čarobna roža moje duše!

Luna blede

name gleda.

Dekle spava,

teče Sava.

Bodi zdrava,

dekletu, Sava!

Ljubezen velika

mene premika

z mesta na mesto,

da mi spati ni često ... —

In tako dalje. Ko je izpolnil štiri strani, se je zjokal in tisto noč ni zatisknil očesa.

* * *

Nežika je sedela pri oknu in šivala. Jutranje solnce je sijalo na strehe in hišna pročelja, iz vrtov so dehtele rože in ptički so čebljali venomer.

V kuhinji je pospravljala mati, ropotala z lonci in umivala skledice. Odpravila se je na trg, vzela košaro in odšla.

Nežika je zapela prijetno pesem, ki je izvirala iz brezskrbnega srca. Na mizi je stala vaza rož, po stenah so visele starinske slike nad posteljami, na nizki omari je tiktakala budilka. Naslonila je nogo na stroj, zavrtela kolesce in zašumela je rezka pesem skozi odprto okno.

Na vrata je potrkal pismonoša.

„Dobro jutro! Gospodična Nežika Knavs.“

Oddal ji je rdeč list, se hudomušno posmehnil in odšel.

„Joško mi piše.“

Omeniti moramo ob tej priliki, da je Nežika z vso dušo ljubila trgovskega pomočnika Štibernika, ki so mu poganjali ravno prvi brki. Očaral jo je z jezikom, gladkim obrazom in lepimi kodri. Joško je spadal med tiste, ki letajo kot metulji s cveta na cvet, zabijejo, kar imajo, in zapijejo življenje.

Dekle je poljubilo pismo in pogledalo naslov. Zdrnilo se je.

Ponatis prepovedan

Z RAZSTAVE HRVAŠKEGA UMETNIŠKEGA DRUŠTVA „MEDULIĆ“

FOT. FR. VESEL

„Kdo mi piše? To ni Joškova pisava.“

Prerezala je ovitek, potegnila list in čitala verze Martina Klančarja. Ko je dokončala, se je zasmejala poredno na vsa usta, da sta se prikazali dve vrsti belih zob.

„Veliko neumnosti sem že videla in doživela, a take ne. Ti ubogi pesnik! Ampak da si predrzne imeti take misli! Kaj meni, da sem padla na glavo? Joško in Martin Klančar! Kot dan in noč.“

Ujezila se je lepa šivilja, udarila z ного ob tla in hotela raztrgati pismo, porojeno med solzami in vzdihii. Premislila si je.

„Izplačam ga, tepca.“

Vzela je iz mize ovitek in papir, pomočila drobno pero v modro tinto in napisala z naglo pisavo:

„Veselošpovovani gospod!

Ne morem se načuditi Vaši domišljavosti in najti ne morem primernege izraza, s katerim bi povedala, kako ste mi zoprni in odurni. Pismo Vam vračam in prosim, da me od danes pustite v miru s svojimi poetičnimi mislimi, sicer bi Vam morala nadeti ime, ki pristuje ljudem Vaše vrste. V Vodmatu pravijo takim ljudem prismođe.

S primernim spoštovanjem

Nežika Knavsova.

V Ljubljani, 20. maja 1908.“

Zgrnila je papir in ga utaknila s Klančarjevim vred v kuverto. Napisala je naslov, prilepila znamko ter skočila do mestne mitnice, kjer je vrgla drobni list v poštni nabiralnik.

„Tega ne sme vedeti mama, Joško pa tudi ne. Mama bi me takoj silila k možitvi. Le nase gleda, da bi bila preskrbljena na stara leta. A jaz se ne maram prodati, rajši ostanem devica vse življenje.“

Tako je modrovala Nežika, ko se je vrnila v svojo sobico, in sladka zadovoljnost ji je legla na srce.

„Upam, da bom imela odslej mir pred tem človekom.“

In imela ga je. Le enkrat ji je napravil par prijetnih ali neprijetnih ur, kakor hočete to razumeti pri dekletu osemnajstih let.

To se je pa zgodilo tako.

Tri dni potem je šla Nežika pod Klančarjevim oknom s svojim elegantnim Joškom. Obrnila je svoj pogled navzgor in zapazila dvoje objokanih oči. Občutek kot kesanje ji je prišel v dušo, a le za hip. Takoj so ga prepodile sladke Joškove besede.

Martin Klančar se je zdrnil, ko je zagledal mladi par. Težko je zadihal in zdelo se mu je, da ga nekaj tišči v grlu in davi. Sedel je na staro, zaprašeno zofo in se zjokal kot otrok. Amor mu je skočil v naročaj in mu lizal roko, a pahnil ga je v stran, da se je zvalil pod mizo in oddaleč gledal žalost svojega gospoda.

„Moj Bog, kaj sem moral doživeti! Kako me zaničuje ta ženska, in svojo kri bi dal zanjo, svojo srčno kri! Pismo sem ji pisal, tri ure sem se trudil in sestavljal besede, meril zloge in tožil svojo bol bleđi luni. Drugega ljubi, zato ne mara zame. Ta je seveda mlad in lep, jaz sem siv in star. Taka žalost, taka žalost! Obesil bi se ali ustrelil, skočil v Ljubljaničo!“

Dolgo se je cmeril, dokler mu ni prinesla gospodinja večerje. Tisti večer ni jedel svinjske pečenke in salate, da si mu je druge dni dobro dišala. Snel je s stene kitaro in se napotil k staremu prijatelju Grogu, krojaškemu pomočniku.

Groga je bil majhen in dobrovoljen človek. Vsak mesec je bil zaljubljen petkrat in je tudi imel ne-

srečo pri ženitvi. Zato sta se s Klančarjem vzajemno tolažila in si dajala poguma. To je bilo nekdanj, ko je Klančar še upal na udobno zakonsko življenje. Ko je pa začel sovražiti lepi spol, sta se le redko sešla. Nocoj je čutil Martin Klančar živo potrebo, da se razgovori in ohladi svojo ranjeno dušo. Vedel je, da je Groga mojster v tolažbi. Zbija šale, poje in igra na orglice, da preide bol in nesreča.

Tako se je napatil na Šentpeterski nasip.

* * *

Groga si je ravno snažil čevlje, da pojde malo na izprehod, ko je vstopil Martin Klančar in ga žalostno pozdravil.

„No, kaj se ti je zopet pripetilo, bratec? Poznam ti na obrazu, da bo kriva ljubezen. Kitaro tudi priča o tem. Kadar si bil žalosten, si prišel s kitaro.“

„Groga, ti se norčuješ, a meni je hudo. Pomisli!“ In pripovedoval mu je vso zgodbo svoje ljubezni.

„Če ni hujšega, že zacelimo rano, pošteno zacelimo, pa ne kot padarji, kot učeni dohtarji jo zavežemo in zazdravimo. Pojdiva v gostilno!“

In napatila sta se v predmestno gostilno. Martin je bil klavrn in pobit, Amor je s povešeno glavo capljal za njim. Groga je govoril veselo in pogumno, kot bi šel na svatbo.

V gostilniški sobi so bili le trije gostje, dva častitljiva upokojena železničarja in suh študent. Prepirali so se o politiki in cukali cviček.

„Jaz pravim, da je politika neumnost,“ je trdil eden in dokazoval to nadolgo in široko.

„Jaz pravim, da nas politika pripravi na beraško palico,“ je trdil študent, privlekel iz žepa razcefrano brošuro in začel tožiti o Slovencih in njih zaspanosti, zabavljaj čez Štajerce in Korošce in hvalil svojo prebrisanost, ki bo rešila ves svet.

„Jaz pravim, kaj politika? Politika naj gre k vragu! Živio cviček!“ je trdil tretji in se smehljaj s solznimi očmi in debelimi lici.

Martin in Groga sta sedla v kot in se nista zmenila za politiko, pila sta štajerca in si tožila težke rane. Napivala sta si in postala pogumna. Naposled je prijel Klančar za kitaro in lepa, tolažljiva pesem je izvenela po sobi, potem je prijel Groga za kozarec, ga spil v dušku in zapel pristno gorenjsko:

Na Gorenjskem je fletno, eno dekle jo žanje,
kjer ajdca zori, k' jo rokca boli.

Petja in godbe ni bilo konca. Oni trije so poslušali naša znanca z veseljem, jima napivali, prisedli k njih mizi in se nazadnje objemali.

Pozno je bilo, ko sta korakala Martin in Groga proti Vodmatu.

„Imenitno misel imam, piramidalno misel, Groga! Ponagajat pojdiva Nežiki, temu vragu, da se bo jezila.“

„Lepa misel, primejkuši! Pravim, lepa misel. Vse ženske niso vredne počenega groša.“

Tako sta govorila v pijanosti in se prizibala pod Nežikino okno.

Luna je sijala na jasnem nebu, listje je nalahno šelestelo pod dihi tihega vetra. Martin je sedel na tla, del kitaro v naročaj, in zabrnele so strune v majevo noč. Groga je gledal v mesec in pel:

Luna blede gor z neba
kislo gleda dol na tla...

Koraki so se začuli po ulici, trije ponočnjaki so se bližali, trije trgovski pomočniki. Med njimi je bil seveda Joško Štibernik, ki je večkrat čul tam v bližini. Obstali so pred našima znanca in začeli zabavljati.

„Kaj hočete od naju?“ je vprašal Groga.

„Tu nimata ničesar opraviti. Alo — izpod okna!“

„Kdo bo ukazal?“ je vpil Klančar, ki je bil v pijanosti zelo pogumen.

„Ponočnjaka, pijanca, spat!“

„Siromaki! Kvake!“

Priletela je Grogau zaušnica, začel se je pretep. Klančar je tolkel s kitaro, da so popokale vse strune.

Odprlo se je okno, oglasila se je Nežika.

„Le po norcih! Le po norcih! Največji tepec je tisti s kitaro.“

Vpitje, krik in vik! Prebudili so se ljudje in začudeno poslušali pijane glasove.

Za ogrom se je začul žvižg in dva mestna stražnika sta se prikazala kakor senci. Pomočniki so izginili kot kafra. Martin in Groga sta ostala v kleščah. Tisto noč sta prespala na magistratu in se zaklela, da ne pojmeta nikdar več pet podoknice. Martin Klančar je pa odsedaj sovražil poleg žensk, slabih muzikov, škripajočih vrat, ki so mu vzbujale nervoznost, in nagajivih otrok — še trgovske pomočnike in policaje. Okno, ki je bilo obrnjeno na Nežikino stran, je bilo zastrto podnevi in ponoči. Ako bo kdaj odgrnjeno, vam sporočim. Najbrže to ne bo kmalu, ker Nežika še vedno stanuje vis-à-vis in ne mara za Klančarja, čeprav jo je zapustil Joško. Tudi to vam sporočim, če se posreči Klančarju sploh dobiti ženo. Drugače se njegovo življenje ni izpremenilo. Le kitaro je kupil novo, da si krajša z otožnimi melodijami težke dni življenja.

